

איטש לרעהו

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת

ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

שבת קודש ח אייר תשפ"ג: הדלקת נרות: ירושלים: 6:41 תל-אביב: 6:57 חיפה: 6:49 מוצאי שבת: ירושלים: 7:56 תל-אביב: 7:59 חיפה: 7:59 ר"ת: 8:33

פרשת אחרי – קדושים

הסתפקות במועט

להסתפק במה שחננו הבורא ולא לרדוף אחרי המותרות!

נלמד מהפסוק "אשר יעוד ציד חיה או עוף אשר יאכל" (פרק יז-יג) ודרשו חז"ל (חולין פד.) אין לי אלא אשר יצוד, ניצודין ועומדין מאליהם כגון אוזין ותרגולים מנין? תלמוד לומר ציד מכל מקום. אם כן מה ת"ל אשר יצוד, למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת. ופירש רש"י: "כאילו הוא צד שאינו מזומנת לו, כלומר לא יאכל בשר תמיד שלא יעני". ובספר עבד המלך כתב בשם החפץ חיים ללמוד מכאן קל וחומר: ומה בשר שמחזק כוחותיו של האדם, בכל זאת צריך לדקדק שלא להרבות בו, על אחת כמה וכמה צריך להזהר שלא להוציא מעותיו לשאר דברים שאינם הכרחיים ובפרט בדברים שאינם רק לכבוד מזומנה, ובעונותינו הרבים זהו דבר המכלה את העולם!

רבינו יוסף חיים מבגדד זצ"ל הביא (בספרו חסדי אבות) כי יש לו למסתפק במועט, רווח גדול בעלמא דקשוט, לפמש"כ בספר "משפט צדק". שהרי ידוע שהקב"ה מעניש מדה כנגד מדה. מעתה, כשיגיע לעולם האמת אדם שלא היה לו כלל מדת ההסתפקות בעולם הזה, אלא הרבה במותרות באוכל ובמלבושים רבים ויקרים, יתבע ממנו הקב"ה: הראה לנו תורה ומצוות שהרבת בעולם הזה. ואז ישחר משחור תארו, כי בוודאי אין לו תורה ומצוות כחיובו בעוה"ז, ויוצא דינו קשה רח"ל.

ואולם אם הוא חי במדת ההסתפקות ולא היה נבהל לקנות ולהרבות הון. אזי אחר פטירתו אומר הקב"ה לבית דין של מעלה להקל בדינו. כשם שהוא הסתפק במועט בטוב הגשמי שהטיבו עמו, והיה נחשב בעיניו המעט להרבה. כך מעט התורה והמצוות שעשה יחשבו בעיני להרבה, מדה כנגד מדה.

נמצא לפי"ה, שמי שיש לו מדת ההסתפקות ושמו בחלקו, יהיה לו טוב בעולם הבא כשמעט זכויות יחשבו לו להרבה, וגם בעוה"ז יהיה מאושר שינצל מעצב ודאגות, מכך ששמו הוא בחלקו.

שח הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: "זכורני, בישיבה כמעט ולא היה לנו מה לאכול. שמחים היינו בלחם לשובע. קל היה לקנא באלו שלא חסרו מעדנים. אך כאשר הוגלנו לסיביר בתנאים קשים מנשוא, ועינו אותנו ברעב. אלו שהורגלו במעדנים כשלו ומתו, ואנו שרדנו.

וכמסופר בגמרא (כתובות סז:) על עני שבא לרבי נחמיה שאלו: במה אתה סועד? והשיב: "בבשר שמן ויין ישן". אמר לו רבי נחמיה: "רצונך שתגלגל עמי בעדשים"? גילגל עמו בעדשים ומת. אמר: "אוי לו לזה שהרגו נחמיה!" שואלת הגמרא: אדרבה, היה לו לומר: "אוי לו לנחמיה שהרגו לזה"... אלא התשובה: אוי לזה שהרגיל עצמו בתפנוקים [והוא שגרם לעצמו]...

"הסתפקנו ושמחנו בחלקנו..."

ביתו של הדיין, הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, היה בגודל 44 מ"ר בו גידל עם רעייתו את עשרת ילדיו בצפיפות גדולה. וסיפר בנו: "לפעמים כשרצה אבא לחזק אותנו בקשר לצפיפות ולעניות ששררו בבית, היה מספר לנו על אביו הגה"ח רבי יצחק דוד גרוסמן זצ"ל (תלמידו הוותיק של ה"בית אהרן, מקארלין) שהיתה לו דירה קטנה מאוד עם עשרה ילדים, והיה אומר באירוניה שבכל לילה היה לו ספק מה לעשות, שהרי העולם אומר ש"כשישנים, גדלים", ואם יתן לילדיו להמשיך לישון, הרי הם יגדלו ולא יהיה מקום בבית... ומאידך, אם יעיר אותם משנתם, הרי אין לו מה לתת להם לאכול...

עוד סיפר בנו: "לא זו בלבד שכולנו הצטופפנו בדירה הקטנה הזו, עוד הביא עמו אבא כמה ילדים מעולי תימן שנשלחו לקיבוצים במטרה "לחנכם" מחדש ולהפכם לחילונים. אך אבא נסע לקיבוצים האלו ושכנע את הילדים לבוא איתו לירושלים, שם יתן להם מקומות לינה וידאג לכל מחסורם. ומכיון שלא מצא להם מקום ראוי, נאלץ להכניסם לביתו בדירה הקטנה והצפופה גם בלעדס".

נתקיימה ברבי ישראל גרוסמן אימרת העולם "כשיש מקום בלב, יש מקום לכולם". "במשך תקופה ארוכה היינו ישנים שנים או שלושה במטה אחת. כל ריצפת הבית היתה מלאה במזרונים ועשינו מחיצה קטנה בין הילדים הגדולים לבין הקטנים. אבל כל אותה תקופה היינו שמחים ומאושרים על שזכינו בהקרבה אמיתית למען הזולת".

מתוך מאמר

הדרך לגדול בתורה...

הגה"צ רבי הירש קופשיץ זצ"ל היה ידוע במדת ההסתפקות המופלאה שהחזיק בה. כך גידל את ילדיו שצמחו לגדולי תורה, בדחקות ובעניות שאין דומה להם. היה רגיל להתבטא: "אפילו קבא דמוריקא אין לי, ואני מאושר בכך".

אחד ממחותניו שהיה אדם עשיר, כשנוכח לראות בראשונה את מראה דירתו של מחותנו רבי הירש, הוכה בתדהמה מגודלו הזעיר של הבית. הוא הציע מיד למסור לידיו סכום כסף לרכישת דירה מרווחת יותר.

אך רבי הירש סירב בכל תוקף ונימוקו עמו: "אילו היתה לי דירה כמו שאתה מציע לתת לי, לא היה לי בן כמו זה שאני נתתי לך..."

הלמות עמלים – ח"ב

עלון "איטש לרעהו" פרשת אחרי – קדושים הוקדש לעילוי נשמת
אאמו"ר ר' אברהם אהרן זצ"ל בן הר"ר יצחק אליעזר הי"ד
נלב"ע ח' אייר תשנ"ו, ת.נ.צ.ב.ה.

שלא להכשיל את חברו בעבירה או בעצה שאינה הוגנת!

נלמד מהפסוק: "ולפני עור לא תתן מכשול" (פרק יט-יד)

ודרשו חז"ל בתורת כהנים: מהו לפני עור – לפני סומא בדבר, היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר לו צא בהשכמה כדי שיקפחוהו ליסטים וכו'. וכתב הרמב"ם (פי"א מרוצח הי"ד): "וכן כל המכשיל עור בדבר והשיאו עצה שאינה הוגנת, או שחזק ידי עוברי עבירה שהוא עור ואינו רואה דרך האמת מפני תאוות לבו הרי זה עובר בלא תעשה".

לימדנו חז"ל שהפסוק "לפני עור לא תתן מכשול" יוצא מיד פשוטו, ואין פירושו להניח מכשול ממש כפשוטו, בדרכו של העניין, (כדעת הצדוקים בגמרא נדה ז,ז), אף כי וודאי שזה אסור. אלא הלאו ד"לפני עור" כולל ב' איסורים: א) לא להכשיל את הזולת בעצה שאינה הוגנת ואינה טובה עבורו (כמובא ברש"י). ב) לא להכשיל את הזולת בעבירה.

לדעת הכלי יקר (ועוד מפרשים), ישנה הוכחה מהפסוק עצמו לפרש את ה"לפני עור לא תתן מכשול" לא כפשוטו, אלא כמו שדרשו חז"ל. שהרי נאמר בו "ויראנו מאלוקיך", כלומר, שאין דבר זה מסור לבריות לידע אם נתכוון לטובה או לרעה, אלא מסור להש"ת (וכפרש"י), ואם נפרש הפסוק כפשוטו, נמצא שדבר זה כן מסור לבריות שהרי הכל רואים את מניח המכשול לפני העור.

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל נדרש לשאלה מעניינת: האם מותר להניח מכשול קל בפני הזולת, כדי למנוע ממנו על ידי כך מלהכשיל במכשול חמור יותר?

וכך השיב (הובאה תשובתו בספר **מנחת שלמה** סימן כה): "חושבני במי שבא אליו אורח חשוב, אשר אינו שומר תורה ומצוות, אבל יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה, אם לא יתנהגו עמו בנימוס המקובל לכבדו במאכל ומשתה, וגם יודעים בו שאם יבקשו ממנו לברך, לא ישמע, ויתכן שעל ידי כן יתרחק יותר מהתורה ויבוא לידי שנאה כנגד ההולכים בדרך התורה, במקרה כזה נכון לכבדו באכילה ושתייה ואין לחשוש כלל לאיסור של "לפני עור" אם לא יברך.

והטעם בזה, הואיל וכל האיסור הוא רק עבירה של נתינת מכשול, ומכיון שאם לא יתן לו לאכול הרי יכשל האורח באיסור גדול יותר, נמצא שאין כאן כל עבירה של נתינת מכשול, אלא אדרבה, יש כאן הצלה ממכשול גדול יותר, ע"י מכשול קטן. [וכעין זה פירשו בפסוק, "אל תוכח לץ פן ישנאך" כיון שלא יועיל, יכשל בלאו החמור של "לא תשנא" [...]

אחריותו הגדולה של בחור יתום...

כשהוציא כ"ק האדמו"ר גאב"ד אונגוואר – רבי מנשה קליין זצ"ל את ספרו הגדול שו"ת משנה הלכות ח"א, עשה סעודה גדולה בה השתתפו גדולי ישראל, ובתוכם כ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל שאף דרש לכבוד המאורע, וכך סיפר על גאב"ד אונגוואר:

"אחר ימי המלחמה, נסעתי לבקר במדינת צרפת למען שארית הפליטה, להחיות העצמות היבשות ולרומם את קרן התורה וישראל. שם פגשתי את רבי מנשה בבחרותו, בפעם הראשונה, היה זה יום רביעי, ומכיון שמצא חן בעיני, ביקשתי ממנו שישאר אצלי עד אחרי השבת, אך הוא לא הסכים אף שהפצרתני בו מאוד, וככל שיותר הפצרתני, כך סירב יותר בתוקף ועמד על כך שרוצה לחזור ולהיות במקומו עוד לפני השבת.

"התפלאתי מאוד מדוע מתעקש לחזור למקומו עוד לפני השבת וביקשתי ממנו לומר לי הטעם מדוע אינו רוצה להשאר אצלי לשבת? וכך השיב לי: "אני שוהה במחנה של ילדים פליטים, ואנחנו שם כארבע מאות ילדים יהודים. ומנהלי המחנה אינם שומרי תורה ומצוות, והם רוצים ח"ו להעבירנו על הדת, וכמוכן שגם רוצים להכשיל אותנו באכילת נבלות וטריפות. אמנם התחזקנו אני ועוד אחדים מהקבוצה, וסידרנו מחלקה של מטבח כשר עבור שומרי תורה ומצוות. ובכל זאת, כאשר אין אנו משגיחים כראוי, הם (מנהלי המחנה) זורקים בשר טריפה לתוך הקדירה להכעיס. וא"כ איך אוכל לשהות כאן? הרי אם לא אהיה שם להשגיח על הכשרות, יתכן שיהיה נגרם עי"ז שילדים יהודים יאכלו בשר טריפה ח"ו".

סיים הרבי מקלויזנבורג: "כאשר ראיתי בחור יתום גלמוד, שיש עליו כל כך אחריות של הכלל, ראיתי שהוא מעותד לגדולות וגמרותי בדעתו שאין אני יכול לעוזבו מתחת ידי. והגם שהוא חזר אז למקומו מטעם הנ"ל, אבל מיד כשהגיע לארה"ב חפשתי אותו והכנסתי אותו לבית המדרש, עד שנעשה לכלי מפואר בע"ה.

דרכי ציון

"הרי הוא נכשל באיסור דאורייתא?"

באחת השנים, היה בחור בישיבת קול תורה שראה, לשיטתו, פגם בכשרות מטבח הישיבה באותם ימים, ולמרות שניסה להעיר על כך, כנראה נותר ללא מענה הולם. מה עשה ב"חכמתו"? עלה בדעתו "פתרון מקורי": הוא "יטריף" את המטבח וכך תחייב ההנהלה להכשירו מחדש...

ואכן הוא נטל באישון לילה חלב ושפכו לתוך סירים בשריים 'בני יומם' והעמידם על האש, וכך רתחו ונטרפו... כשנודע הדבר, נעשה רעש גדול, והנהלת הישיבה ביקשה מכל אחד מראשי הישיבה שיאמר דברי תוכחה על כך לפני השיעור.

כאשר הגאון **רבי אברהם ארלנגר** זצ"ל מראשי הישיבה, ניגש למסור את השיעור, החל לבכות, ובסערת רוח גדולה כשהוא מזועזע כולו זעק: "זה הרי איסור דאורייתא של בישול בשר וחלב! הרי כתוב בתורה שלוש פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו" ולומדים מכאן שיש איסור נפרד לבישול של בשר וחלב, מלבד איסור אכילה ואיסור הנאה. הבחור הזה חשב שהוא "מדקדק במצוות". הוא מציל ממכשולות... אבל הוא נכשל באיסור דאורייתא!... איך בחור יכול ליפול בכזה עוון דאורייתא?!" כך זעק הגאון במר לבו כרבע שעה כשהוא מזיל דמעות ולא יכול להרגע.

הלמות עמלים – ח"ב

להסיר מכשול...

סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א (בשיעורו ביום כ"ב אדר ב' לפני מספר שנים): הגאון **רבי מיכל יהודה ליפקוביץ** זצ"ל כתב מכתב המלצה למגבית עבור אשה אלמנה עניה שהיו לה בביתה מספר ילדים להשיא. הוא מסר את כתב ההמלצה לידי "משולח" קבוע שיצא לחו"ל שם ערך את המגבית.

ואכן יהודי חו"ל פתחו את ליבם ותרמו סכומים נכבדים עבור נישואי ילדי האלמנה עד שהצליחה בסייעתא דשמיא לחתן ילד אחר ילד, חמשה ילדים, באמצעות מכתב ההמלצה של רבי מיכל יהודה.

כאשר סיימה בשעה טובה ובמז"ט לחתן את כל הילדים, והיה זה כבר אחר פטירתו של רבי מיכל יהודה, החל ויכוח בין המשולח לאלמנה למי שייך כתב ההמלצה. המשולח טען כי מכיון שהוא קיבל את ההמלצה עבור המגבית הרי שזה שלו, ואילו האלמנה טענה שמכיון שנכתב בשבילה הרי זה שייך לה.

ואף שהמכתב סיים את "תפקידו", שהרי היא כבר השיאה את כל ילדיה, בכל זאת נחשב כתב ההמלצה "יודייקא" באשר שוה כיום כתב ידו של רבי מיכל יהודה ממון רב.

פנה הרב זילברשטיין לחמיו **הגר"ש אלישיב** זצ"ל ושאלו כיצד לפסוק בשאלה זו ששנים אוחזים בהמלצה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי...

השיב לו הרב אלישיב: "אין כאן כל שאלה. ההמלצה אינה שייכת לא לזה ולא לזה, ואסור להשאירה לא אצל המשולח ולא אצל האלמנה, אלא יש לשורפה! ובזה יקימו "אל תשכון באהלך עולה", כי אם נקיים את ההמלצה עלולה היא להיות מכשול בעתיד לרמאים לגבות בה כסף שלא כדין!..."

מתוך מאמר

להוכיח את חברו מתוך אהבה ובאופן שלא יתבייש!

נלמד מהפסוק: "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (פרק יט-יז)

וכתב רש"י: לא תלבין את פניו ברבים. ואמרו חז"ל בגמרא: יכול יוכיחנו אפילו כשמשנתנים פניו מפני הבושה, תלמוד לומר "ולא תשא עליו חטא" (ערכין טז:). מובא בזוהר הק' שכאשר בא אדם להוכיח את חברו, ילמד את דרך התוכחה מהקב"ה. כי בהתחלה מביא הקב"ה על החוטא יסורים בצינעה בגופו, שאין אדם יודע מלבדו. אם חוזר בתשובה מוטב, ואם לאו, מביא עליו יסורים שיודעים קרוביו עליהם. אם חוזר בתשובה מוטב, ואם לאו, מביא לו הפסד ממון או בנים רח"ל, ובזה יודעים כל הבריות ואומרים: בוודאי פלוני חטא ולכך יסורים באים עליו.

כך צריך אדם לנהוג כשבא להוכיח את חברו, בתחילה יוכיחנו בסתר, ולא ילבין פניו בפני הבריות. אם שמע מוטב, ואם לאו, יוכיחנו בפני קרוביו וידידיו. אם שמע מוטב, ואם לאו יוכיחנו אף ברבים. הוא שנאמר בפסוק: "הוכח תוכיח את עמיתך". כלומר: בתחילה "הוכיח" - יוכיחנו בצינעה, ואח"כ "תוכיח" - בין ידידיו. ובשלישית: "את עמיתך" - לפני הבריות.

בספר קב הישר (ח"ב פרק קא) מביא את דברי הזוהר הק' המפליג בגודל שכרם של המוכיחים את הזולת, והמזכים את הרבים לעוררם ולכוונם לדרך הטוב והישר, ולמנוע מהם להכשל בחטא. וזוכים בזה לארבע מעלות נשגבות:

(א) ידועים דברי חז"ל (קידושין מ:): כי עוון אחד מכריע לכף חובה את כל העולם, ומאידיך, מצוה אחת מכריעה לכף זכות. נמצא שע"י שמוכיח את הבריות, ועי"ז שב אחד מישראל בתשובה, הרי בכך הכריע את העולם לכף זכות וזכות הרבים תלויה בו.

(ב) המוכיח מקיים מצות עשה "הוכח תוכיח את עמיתך" ועל ידי התוכחה מתגברת הקדושה, והסט"א מוכרח להיות מוכנע תחת יד הקדושה.

(ג) בתוכחתו גורם הוא שכבוד הקב"ה מתעלה ומתרום. ושכרו יהיה שיזכה לראות בנים ובני בנים יראים ושלמים.

(ד) לאחר מותו מקבל שכר עצום שמוליכין את נשמתו בתליסר תרעי ואין מי שיחסום בידו. ועליו נאמר "בריתי היתה איתו החיים והשלום" (מלאכי ב-ה).

ואולם תנאי נתנו חז"ל למוכיח, שיהיה הוא זהיר בעצמו במה שמוכיח ומזהיר אחרים. וכפי שמפרש המדרש שמואל את מה ששנינו באבות (פרק א-יא) "אבטליון אומר: חכמים הזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל".

ופירש המדרש שמואל: כוונת התנא להזהיר שיהיה נאה דורש ונאה מקיים. ולהיות הוא נזהר תחילה בכל מה שהוא מזהיר לאחרים. וזהו שאמר "הזהרו בדבריכם" - הזהרו אתם תחילה בדבריכם שאתם מזהירים בהם את אחרים - שמא תחובו חובת גלות, כי השומעים את דבריכם, כשיראו אתכם שאינכם מקיימים מה שאתם דורשים, גם המה יראו וכן יעשו, ויתחייבו העם גלות על עוונותיהם, וכיון שאתם גרמתם להם שלא ישמעו את דבריכם ובסיבתכם חטאו, יהיה כל עוון אותו גלות על צוואריכם, כי גם המה ילמדו מכם להיות דורשים ולא מקיימים.

ודי לחכימא...

תוכחתו של הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל לתלמידיו (בישיבת קול תורה) היתה מחושבת, מיוחדת ומקורית, מלווה פעמים בקורטוב של הומור: פעם הבחין רבי גדליה ברפיון בשקידת התורה אצל אחד התלמידים. הוא ניגש אליו ואמר לו בפנים כאובות:

"היום הלכתי ברחוב וראיתי את אביך בא מולי, אך לצערי עברתי במיוחד לצד השני של הכביש, כדי שלא אצטרך להפגש עמו וממילא גם לדבר איתו עליך. פשוט לא רציתי לצער אותו. תפוס את עצמך בידיים ותתחיל ללמוד ברצינות כדי שבפעם הבאה שאראה את אביך, שאני מיודד עמו, לא אצטרך לחצות את הכביש..."

אירע פעם שאחד הבחורים שרצה לקרוא לחברו בבית המדרש באמצע סדר הלימוד, במקום להתקרב אליו ולקרוא לו בשמו, הוא נשאר במקומו המרוחק, ובקלות דעת שרק לו בשפתיו שריקה שנשמעה היטב ברחבי בית המדרש...

כמובן שגם רבי גדליה שמע, הוא ניגש אליו בתמימות מעושה: "האם קראת לי? התלמיד כמובן השיב בשלילה, ואז אמר רבי גדליה: "הא, פשוט השמעת מפיד איזה רעש ולא ידעתי למי כיוונת, חשבתי שאולי התכוונת אל...". כך במקום לנזוף בו בפרהסיה, פנה לעברו בתוכחה מושחזת, והבחור מצידו הפנים את המסר החריף שבדברים.

עפ"י "רבי גדליה"

בניחותא ובטובות...

סיפר כ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל: לפני דורות אחדים, בימיו של כ"ק האדמו"ר רבי מאיר מפרימישלאן זצ"ל, פנה אליו אחד ממזהירי השבת בעיר לבוב, שיבוא לעזרתו. באשר נמצאים שם רוכלים מאחינו בני ישראל המזלזלים בשמירת שבת קודש וממשיכים למכור בשוק אחרי כניסת השבת, רח"ל. עסקן זה נהג לצאת ולגעור בהם ולהפריע להם במעשיהם בחוזק יד...

השיב לו רבי מאיר: עכשיו שהסט"א מתגבר והולך, אין להתגרות עמהם במלחמה גלויה, כי עוד עלול מעשה שטן להצליח, ויצא מזה חילול ה' ח"ו. אלא כשתרצה להצילם מן החטא, תוכיחם בניחותא ותדבר אליהם טובות, וקודם לכן תתפלל לריבונו של עולם ותאמר: "הריני הולך לעשות פעולה לכבודך ית"ש, אנא הצליחני שאעשה דבר המועיל ומתקיים..."

לפיד האש

שלא יכלם...

כאשר היה נזקק הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, לייסר ולהוכיח תלמיד שהתרשל בלימודיו, נזהר היה מאוד שלא להעכיר את רוחו יותר מהנדרש, וכל שכן שלא להכלימו.

פעם הוזמן אליו הביתה תלמיד שהיה חלש בלימודיו. והוצרך לשיעורי עזר. בבוא התלמיד, החליט רבי יהודה לצאת עמו לבית כנסת סמוך. הפציר בו בן משפחתו שישאר וילמד עמו בבית שהרי לא חש בטוב ביום זה...

כיון שהפציר בו מאד אמר לו הרב צדקה בסוד: "צריך אני היום גם להוכיח את התלמיד, ואם נשאר כאן עלול התלמיד לצאת מבוייש ח"ו. על כן אני יוצא עמו לבית הכנסת שהוא ריק מאדם בשעה כזאת..."

וזאת ליהודה

"הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות הכח תוכיח"...

העיד הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים - האדר"ת זצ"ל בהאי לישנא: "בשעה שהייתי דורש ברבים בשבת הגדול ובשבת שובה, הייתי אומר מקודם:

"הנני מוכן ומזומן לקיים מצות "הוכח תוכיח את עמיתך" ויהי רצון שיהיו המילים מסודרים בפני ונשמעים לעבודתו יתברך שמו. ושלא אכשל בלשוני לפגוע בכבוד איש ח"ו."

ומסיים האדר"ת: "ותודה לא-ל שהייתי נזהר בזה בכל אופן היכולת בידו. ישמרני ה' גם לימים יבואו עלי לטובה.

נפש דוד - נז

ומי כעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

כיצד הייתם מציעים לגבריאלי לנהוג?

כי לאדם שכועס לא מקשיבים. מוטל עלינו עדיין לברר מדוע גבריאלי כועס? מסתמא הוא כועס כי לא הקשיבו לו. או שהוא חושב שלא יקשיבו לו. הוא ביקש לשמור על השקט והדבר לא נעשה, או שבהזדמנות דומה לא הקשיבו לו - פגעו בכבודו! בדרך כלל זהו הגורם לכעס.

אם נניח שהוא כעס משום כבוד שמים, כדאי לבדוק האם הוא כועס בכל מצב של כבוד שמים המחולל, או רק כאשר הוא מעורב בזה. כתוב שבשכר הקנאות זכה פנחס ל"את בריתי שלום" מדוע? משום ששלום הוא המקור לקנאות, הקנאות נובעת מאהבת הזולת!

שמעתי פעם מהמשגיח רבי שלמה וולבא זלה"ה שקנאות צריכה להגיע מתוך כאב. ראובן אוהב את שמעון, וכאשר הוא רואה ששמעון תועה בדרכו הרוחנית זה כואב לו. כאשר מדובר בקנאות כזו, מסתמא ראובן לא יכעס אלא יתנהג במה שפנחס זכה "את בריתי שלום".

* * *

בנקודה זו מונח יסוד תורני-פרקטי מדהים:

כאשר כואב באמת מחפשים את הדרך לפתרון, ובאמצעות כעס הרי לא ניתן לפתור את הבעיה. עם כעס לא ניתן להשפיע. כעס לא עוזר ומי שכואב לו רוצה לעזור!

ישנו כלל שאדם לא יכול להכיל שתי תחושות שונות בו זמנית; כאב שנובע מתוך רחמנות לא שוכן יחד עם כעס. כאשר אתה מבחין אצל הזולת במידות רעות אתה אמור לכעוס עליו; אתה אמור לרחם עליו; אין לו חיים, אין לו ידידים ובעצם אין לו כלום!

אדם עם מידות רעות חי בעולם חשוך ואסביר, באמצעות סיפור, מדוע: מורי ורבי הגאון רבי שמחה ווסרמן זצ"ל רצה פעם לרכוש מכונית משומשת. לפני הקניה הוא ביקש לקחת את הרכב לטכנאי שיבדוק את תקינותו. המוכר שאל אותו מנין אדע שאתה לא מתכוון לגנוב לי את המכונית? השאלה הזו לא מצאה חן באזני מורי ורבי אשר הרהר לעצמו: הוא חושב שאני גנב - אולי הוא גנב? ואז החליט לבדוק בעשטרה מה מצב הרכב. התברר שהרכב היה גנוב. המוכר חשש ממגנבה כי כל הפוסל במומו פוסל. אדם עם מידות רעות חי בעולם חשוך כי הוא חושד שכולם כמוהו... בידינו הברירה האם לכעוס על אדם כזה, או שמא לרחם עליו!

ממילא: כאשר 'גבריאלי' רואה מישהו שמדבר בבית כנסת הוא לא צריך לכעוס. אם הוא יכול לתקן את המצב שיתקן, אבל לכעוס? בל נשכח שאותו אדם שמפספס בבית הכנסת ישלם על המעשה ביוקר רח"ל. הקנאות של גבריאלי אמורה לבוא ממוצא של כאב ורחמנות, וכמה רחמנות יש על אותו אחד שנכשל בדיבור בביכ"ל!

השביל הדק החולף בין מצוות תוכחה למידת הכעס, מעמיד אותנו לא פעם בדילמה לא פשוטה כמו במקרה של 'גבריאלי'. למען האמת לא משנה אם התיאור אודות גבריאלי הוא מעשה שהיה / לא היה, בגלל שבסוף מדובר בעובדה יומיומית ידועה.

נביא את המקרה של גבריאלי, ולאחר מכן את הניתוח המעשי של איש החינוך הנודע, המשגיח רבי נח אורלויק שליט"א.

* * *

כאזרה ראשונה הסתפק 'גבריאלי' בנקישה קלה על השולחן. לדעתו היה די בכך כדי להשקיט את שני המתפללים שדיברו שיחה בטלה בבית הכנסת. אבל זה לא עזר. גבריאלי נקש חזק יותר על השולחן, וכאשר אף זה לא עזר נאלץ להפריח לחלל 'נו!' חד-משמעי.

המפספטים היו שקועים כנראה בנושא מעניין, שכן הם התייחסו אל גבריאלי כאל אוויר. גבריאלי ידע שהצדק עימו, והוא לא חשב לוותר. 'נו!!!' צעק ושני המפספטים התעוררו באחת. אחד מהם הסמיק, הניח את אצבעו על צדעיו וסובבו קמעא. גבריאלי התנשף, החווה בידו לכיוון הדלת וצעק: "החוצה!" זה לא עזר והוא צעק שנית: "ה-ח-ו-צ-ה! כאן לא מפספטים!"

* * *

בהתייחס למידת הכעס, כיצד היה על 'גבריאלי' לנהוג?

הרב אורלויק מציע תחילה לבדוק: מה עורר את כעסו של 'גבריאלי', האם הוא כעס על כבוד שמים המחולל?

קצת קשה להאמין. לכעוס על כבוד שמים זו 'מדרגה' לא פשוטה, וזה מצב נדיר.

כבר החפץ חיים היה מתפלא מדוע מקיימים מצוות שונות ברוגע, ואילו דווקא את מצוות התוכחה מקיימים מתוך כעס... מסביר הרב אורלויק את כוונתו: זה משום שהוא מוכיח את השני על כך שהוא הפריע לו!

דברים חד משמעיים לגבי זה מובאים בכתר-ראש סי' קמ"ג וזה לשונו: "תוכחה. שלא לדבר קשות ודברים קשים אינם נשמעים רק יאמר בלשון רכה, ואם אין טבעו בשום אופן לדבר רכות פטור הוא מלהוכיח". מי שנוטה למידת הכעס פטור ממצוות תוכחה, כיון שהוא במידה מסוימת 'חולה' שלא מסוגל לקיים את המצוה. כדי להוכיח, כדי להשפיע על הזולת, צריך לאהוב אותו. אחרת לא ניתן לעזור לו.

* * *

וכאן הבן שואל: אם נצא מתוך הנחה שמוצא הכעס שלו הוא אכן כבוד שמים - האם אז ראוי לו לכעוס?

תשובה: לא. אין סיבה להיות בכעס. כעס לא עוזר אף פעם,

היית מעורב בסיפור שקשור לבין אדם לחבירו? שמעת ממקור ראשון?
ספר לנו עכשיו! פקס: 077-7671812 דוא"ל: ahavemet@012.net.il

מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך - וגם חייך אליו